

A hegyi beszéd értelmezési módjai

Amikor elolvassuk a hegyi beszédet, úgy érezzük magunkat a hegyi beszéd olvasásakor, mint egy liturgikus körmeneten, amit az ember újra és újra körüljár.

Mi a körmenetnek a lényege? Ízlelem, szemlélem a titkot. Nem tudok belépni a misztériumba, ezért körbejárom. Együtt akarok lenni vele. A liturgikus áhítattal körüljárt olvasás a hegyi beszédben különösen is megjelenik és hangsúlyos.

Az első keresztények a hegyi beszédet úgy tolmácsolják, mint *új törvényt*, a keresztények új törvénye, az evangélium etikája.

Az új törvény közepe a szeretet parancsa, amelyet már nem kőtáblára, hanem szívbe vésnek.

A hegyi beszédben az első keresztények a legfontosabb szempontokat találták meg az életük irányításához. Vezérfonalként ment előttük és ezek magába foglalták akár a dogmatikai, morális, liturgikus dimenziót is.

Már a nagyon korai Didakhé (2. században keletkezett őskeresztény irat) írja: *Ha tényleg vállalni tudod az Úr egész igáját, tökéletes leszel, ha nem tudod, tégy meg annyit, amennyire képes vagy.*

A Krisztus-követők életében valóban vannak fokozatok, van fejlődés - az egyéni életnek a fejlődése. Krisztus követése folyamat. Mindannyiunk életében látjuk ezt, folyamatosan úton vagyunk.

A hegyi beszéd egy programnak is tekinthető, amit lépésenként valósítunk meg. A folyamatszerűségben pedig van növekedés és visszaesés, erősödés és gyengülés - egyénileg és közösségileg is.

Ferenc pápa többször hangsúlyozza ezt, hogy Isten nem szeplőteleniséget vár tőlünk, hanem növekedést, fejlődést, elmélyülést az evangéliumi úton.

A hegyi beszéd *Krisztus portréja*, önarcképe, ami őrzi az ő életét, misztériumát.

„Aki már boldog Istennél...” - az máshogy cselekszik.

A boldogságmondások arra hívja a keresztény embert, hogy a keresztény cselekvés a boldogságmondásokból induljon ki. Örömből indul a cselekvés: aki már Krisztussal együtt van, az örömből cselekszik. Nem a bűn elkerülése a lényeg; nem lelki nyomor, ínség áll mögötte, hanem elbűvöltség és öröm.

Nem az a fontos, hogy elkerülje a bűneit, hanem arra törekedjen, hogy közelebb kerüljön Krisztushoz, és majd ő fogja ezt a bűnelkerülő munkát benne véghezvinni.

Minél inkább gazdagodik az ember az igazságban, minél több jót tesz, annál inkább *tisztul a szíve, annál inkább látja az Istent.*

A tevékeny élet megtisztítja a szívet. Elkezd látni Isten látásával, gondolkodásmódjával, elkezd a szív tisztaságával nézni, a szeretet olyan lehetőségeit veszi észre, amit régebben sose.

Akiben uralomra jut a béke, az boldogan akarja ezt a világban is megvalósítani: békét akar szerezni maga körül, békét akar kicsiben és nagyban. Már nem lesz gőgös, hanem alázatos, nem a maga erejében bízva, öntelten cselekszik, hanem Istennel szövetségben. Ehhez bölcsességet, erőt és főleg, érzékenységet kap.

Ekkor válik az ember Isten fiává. A fiú már nem szolga és nem béres, nem kötelességből teszi a jót, nem bérért vagy nem félelemből, hanem gyermekként.

Üldöztetés. Amíg az ember csak szelíd, siratja a bűneit a rejtekben, addig senkit nem zavar. Amint elkezdenek a falak látszani, elkezdi az igazságosságot kiszélesíteni, az irgalmasságot megvalósítani, s főleg békét akar minden szinten - onnan nagyon fogja zavarni a világot.

Az üldöztetés csak akkor jön, amikor már Isten fiaivá váltunk. A szent zavarja a világ bűnös struktúráit, lelkiismeret furdalást ébreszt, rávilágít a dolgok értékére, hitványságára.

Ez az üldöztetés ilyenkor már nem egyszerűen a tanítványnak szól, hanem a Világosságnak, aki a világba jött, de a világ nem akarta befogadni. Ezért van boldogság az ilyen üldöztetésben, mert ez már a Megváltó sorsával azonosul, ami magában hordozza a feltámadásnak a reményét is.

Az antitézisek

„*A régieknek ezt mondták... én pedig ezt mondom nektek*” – az antitézisek felépítése hasonló. Bármennyire hangsúlyozzuk az Újszövetségnek az Ószövetséggel való kontinuitását (folyamatosságát) Krisztus mégis valami nagyobbra hív az Újszövetségben.

A korai egyház nem osztja Markion nézeteit, aki elvetette az egész Ószövetséget, zsidó hitet, s csak az evangéliumokhoz és Pálhoz akarta tartani magát.

Az egyházban máig érvényes Órigenész meglátása, aki a két szövetség viszonyát a gyermek férfivá éréséhez hasonlította: a gyermek növekedik, valamit elhagy, de nem semmisül meg, amikor férfivá érik.

Iréneusz is ragaszkodott ahhoz, hogy a törvényt Krisztus nem szüntette meg, hanem kiszélesítette, és beteljesítette.

Aquinói Tamás a mag és a későbbi gyümölcs képét használja.

Az antitéziseket tudni kell irodalmi műfajuk alapján olvasni. Az illusztráció a nagyobb szolgálatában kell, hogy álljon. Valójában nem szó szerint kell olvasni őket, hanem a *mozgást* kell észrevenni, amit szeretnének beindítani.

Az antitézisek a mindennapi élet konfliktusait nevezik meg: gond van a szív tisztaságával, a beszéd őszinteségével, a gondolatvilág tisztaságával, az erőszak megváltoztatásával.

Ezek a mindennapi életből vett konfliktusok, amit az antitézisek említenek, csak úgy gyógyulhatnak, ha belül elkezdődik egy új magatartás, ami kiáradhat a mindennapi életbe.

Előbb belül történjen meg a kiengesztelődés, ezután áradjon ki a világba a tanítványokon keresztül. Az antitézisek túlzásai hiperbolák, túlzások, melyek meghökkentik az embert. Jézus meg akar hökkenteni, ki akar zökkenteni a közömbösségből. Ki akar lökni a kényelmes törvénytartásból.

Provokál, többre hív. Így dinamikája sem csak ezekre az esetekre vonatkozik, hanem arra indítja a tanítványt, hogy keresse a túlszorduló szeretet megvalósítási lehetőségeit a maga életében is, és a közösségi életében is.

A hegyi beszédben egy örök nyugtalanság öröklődik át minden történelmi korszakra, hogy az Atya határtalan szeretetét igyekezzünk megvalósítani – mindig túl a leírt törvényeken.

A törvény továbbra is kell. Krisztus sem mondja, hogy eltörölni akarja a régieknek adott törvényt. A Tóra bizonyos törvényei, s főleg a tízparancsolat ma is érvényesek, hiszen ezekben a természetes erkölcsi törvény nyer megfogalmazást, mely minden emberre érvényes.

Megjelenik a *túlcsorduló követés*. A törvény tökéletes megtartása abban áll, hogy az élő Krisztust kövessük.

A tanítvány mindig ehhez az áttöréshez méri magát. A tanítvány létlehetőségei csúcsát látja meg Krisztusban.

Egy áttörés zajlik Krisztus élete által, amely mintha átszakítaná a horizontot.

A keresztény éppen ezért nem lesz önelégült soha, s nem gondolja, hogy ha a törvényt megtettem, mindent megtettem. A gazdag ifjú is vágyik többre, s mikor Jézus megmondja, hogy mi az a több, akkor azt a lépést nem tudja meglépni.

Attól még nem jó házas valaki, ha a házastársát nem csalja meg. Vagy azzal, hogy a felebarátom jogait tiszteletben tartom, az nem jelenti azt, hogy szeretem is.

A szórszálhasogató mérlegelés egyre inkább a törvénynek akart megfelelni, nem az élő igénynek. Amikor a túl sok lelkitükör veszélyes, mert az ember szinte inkább gyón és él a lelkitükör szerint, mint a mögötte hívó szeretet szerint, s lelkitükröt gyón, nem szeretetlenséget.

Amikor valaki azt gyónja, hogy *jajj Atya, én úgy vigyázok, hogy ne hogy elkövessek bűnt*, akkor kedvem lenne azt mondani, hogy *elég baj az*. Nem az a cél, hogy ne kövessek el bűnt, ne a bűnt nézzem, hanem magát Krisztust.

Az egyházban, amikor a törvényeket nézzük, a külső megtartás a fontos, és a belső, mintha kimaradna. A törvénynek való külső megfeleléssel még dicsekszik is, hogy az a jó katolikus, aki így és így tartja be a törvényeket, mindent pontosan. De vajon van-e benne szeretet?

Ez a gondolkodás elmegy Isten hívásának élő igénye mellett, így nemcsak Isten hívását véti el, hanem a *legjobb önmagát is*.

Amikor az antitézisekben Jézus a régi előírások helyett valami újra hív, akkor nem könnyebbé akarja tenni az életünket.

A rosszat nemcsak féken tartani, hanem gyógyítani

Krisztusban az isteni többlet lépett közénk, ami képes megtörni az önmagukat újra és újra megerősítő ördögi köröket.

A tanítványok számára az Atya határtalan kiengesztelődése jelenik meg, akinek irgalma kiárad mindenkire. Már nem gyűlölni kell az ellenséget, hanem szeretni, imádkozni érte.

Krisztus a legdrámaiabb helyzetekre mutat egy új cselekvést, aminek lehetőségi feltétele a szerető Atya. A tanítvány beléphet ebbe az Atya-viszonyba, s aki belép, az képes lesz legyőzni a rosszat, nemcsak féken tartani.

Az evangélium itt radikális, s ezt egy rigorista teljesítményetikával nem lehet elérni. A cselekvés gyökereinél egy megérintettség jelenik meg, ami szabadsággal ajándékozta meg a tanítványt.

Mindennek az alapja: *elbűvöltségből jónak lenni*

A törvényt túlsordulóan teljesíteni, a gonosznak odatartani a másik orcánkat – mindez nem egy megfeszített erkölcsi erőbevetés eredménye. A hegyi beszéd nem arról szól, hogy a keresztények még jobban feszítsék meg önmagukat.

Már nem arról van szó, hogy a tanítvány túlkövetelje magát, szorítsa össze a fogát, feszítse meg aszketikusan minden erkölcsi erejét, s úgy igyekezzon szeretni még az ellenségét is.

Inkább ajándékról van szó: Krisztusban más lett a világ, a hegyi beszéd és a hozzá tartozó kereszt új mintát ad. A keresztény belép Krisztus követésébe. Ez azt is jelenti, hogy már másképp cselekedni képtelen vagyok.

Ez a jó magatartás nem rigorista követelés eredménye, hanem szerelem, elbűvöltség, megigézettség.

A jó tesz egzisztenciálisan képtelenné a rosszra. Nem önmegváltás történik, hanem Krisztus szeretet vált meg.

Nem a bűn ellen kell küzdeni, hanem Krisztus szerelméért, barátságáért, s az majd magától irtja bennünk a rosszat.

A hegyi beszéd egy csodaszép istenképet nyilvánít ki. A rigorista erkölcs mögött torz istenkép áll.

A tiszta, igaz istenképp más erkölcsöt tesz lehetővé: ha Isten szeretetteljes, szabadon meghívó személy, akkor ilyen morálra hív.

Amikor kérünk, amikor hálát adunk, amikor bocsánatot kérünk, még mindig erősen önmagunk körül forgunk. Ezért fontos a dicsőítés. A mise szövegei is tele vannak dicsőítéssel. A dicsőítésben Isten felé fordulunk, és engedjük, hogy dicsősége elbűvöljön bennünket. Elbűvöl a teremtő, megváltó, beteljesítő szeretete.

A hegyi beszéd olyan gyújtópont, amit nem ember csiholt, hanem Isten ajándéka az egyház számára, a Lélek „szikrája”. A Szentháromság önközlésének felülmúlhatatlan és megingathatatlan ajándéka. Ez a szikra tovább akar futni a történelem folyamán, és azon kell dolgozni, hogy ezt a rám bízott szikrát - amennyire tőlem telik – megtegyem.